

FOGAS KRISZTIÁN
(Ungvár)

A becenevek rendszerezése az Ungvári járási Császlócon

A személyneveken belül a ragadványnevek mellett talán a becenevek csoportja a legmozgékonyabb, hiszen az emberek megszólításkor előszeretettel használják azokat a személynevek helyett. Ezért találtam fontosnak a szülőfalumban, Császlócon előforduló becenevek összegyűjtését és csoportosítását.

A becenevek vizsgálatánál nem beszélhetünk egységes szempontrendszeréről. A kutatók véleménye a fogalom megnevezéséről is eltérő. B Lőrinczy Éva például a névváltozat terminust használja, meg is adja a meghatározását: névváltozatnak nevezem az alapszóból valamilyen hangtani vagy alaktani módosulással létrejött névformát [Hajdú 2003: 246]. Szilasi Móricz [Szilasi 1883: 244–253] felhívja a figyelmet arra, hogy a legtöbb magyar becenév a tótban is megtalálható: *Anka, Anička; Betka, Betuška* stb. Összehasonlítva a tót, szerb, német, magyar beceneveket, kimondja, hogy a magyar becézőnevek teljesen idegenek, mégpedig német és tót kölcsönzések [Szilasi 1883: 253].

Kálmán Béla a becéző név és a becenév közötti hangulatbeli különbségre hívja fel a figyelmet [Kálmán 1969: 55–59]. Szerinte a személynevek – főleg a családon belül – túl ridegek, ezért a szülők, testvérek kedveskedő, becéző alakjukban használják őket. Erre szükség is van, főleg ha vannak azonos nevűek a családban. Így előfordul, hogy a kisgyereket igazi nevétől függetlenül *Öcsi, Csöpi, Mókus, Baba, Zizi* néven illetik. Ez a név általában idős korig rajtuk marad. Gyakrabban fordul elő azonban, hogy a hivatalos nevet becézik: István > *Pisti, Pista*; Zoltán > *Zoli* stb.

A névrövidítéses becézés tanulmányozásával többek között Rácz Endre is foglalkozott [Rácz 1966: 408–420]. A régi magyar becéző nevek egy része az alpnév megrövidülésével jött létre, de Rácz felhívja a figyelmet arra, hogy ez a tendencia a XVI. században kiment a divatból. Csak néhány nyelvjárásban őrződött meg, ilyen a halmágyi nyelvjárásziget is. Itt így rövidítik a neveket: János > *Ján*, Péter > *Pié*, György > *Gyö*, Kata > *Ka*.

Mára újra megfigyelhető a nevek ekképp történő rövidítése: Zoltán > *Zo*, Zsuzsanna > *Zsu*, Zsófia > *Zsó*.

Előfordul, hogy nemcsak a keresztnévet, hanem a különböző megszólításokat (*Mucus* > *Muc*) vagy a vezetéknevet becézik (*Csuka* > *Csu*).

Hajdú Mihály Kálmán Bélához hasonlóan felismerte a becéző név és a becenév terminusok közötti hangulatbeli különbséget és a becenév rövidebb, egyszerűbb és kényelmesebb használatánál maradt. A becenevek rendszerzésénél az ő szempontjait vettem alapul [Hajdú 2003: 638–731], de a csoportok közül csak azokat vettem figyelembe, melyekre találtam példát a kutatóterületen. A Császlócon előforduló beceneveket a következőképpen csoportosítottam:

1. Név végi rövidüléssel alakult becézőnevek: *Mariann* (←Marianna), *Reb* (←Rebeka), *Zsuzsa, Zsu* (←Zsuzsanna), *Ilon* (←Ilona), *Anett* (←Anetta), *Dia* (←Diána), *Brigi* (←Brigitta), *Bea* (←Beáta), *Eri* (←Erika), *Adri* (←Adrienn), *Moni* (←Mónika), *Ani* (←Anikó), *Domin* (←Domonkos), *Zsó* (←Erzsébet), *Kriszti* (←Krisztián), *Szilvi*

(←Szilvia), *Maxi* (←Maximilián), *Kriszti* (←Krisztina), *Ati* (←Attila), *Ildi* (←Ildikó), *Edu* (←Eduárd), *Rena* (←Renáta);

2. Képzéssel alakult becéző nevek:

-a: *Magda* (←Magdolna), *Eta* (←Etel), *Ira* (←Irén), *Era* (←Erika), *Pista* (←István), *Karola* (←Karolina);

-e: *Rebe* (←Rebeka);

-i: *Pisti* (←István), *Évi* (←Éva), *Józsi* (←József), *Norbi* (←Norbert), *Klári* (←Klára), *Jani* (←János), *Rebi* (←Rebeka), *Kati* (←Katalin), *Dani* (←Dániel), *Ági* (←Ágnes), *Miki* (←Miklós), *Vali* (←Valéria), *Beni* (←Bernát), *Zsolti* (←Zsolt), *Mari* (←Mária), *Imi* (←Imre), *Tomi* (←Tamás), *Zoli* (←Zoltán), *Pötyi*, *Bözsi*, *Erzsi* (←Erzsébet), *Tibi* (←Tibor), *Gyuri* (←György), *Sanyi* (←Sándor), *Livi* (←Livia), *Nati* (←Natália), *Laci* (←László), *Móni* (←Mónika), *Heni* (←Henrietta), *Brigi* (←Brigitta), *Tündi* (←Tünde), *Imi* (←Imelda), *Viki* (←Viktor), *Szilvi* (←Szilvia), *Romi* (←Román), *Szabi* (←Szabina), *Timi* (←Tímea), *Andi* (←Andrea), *Eri* (←Erika), *Nati* (←Natália), *Ili* (←Ilona), *Dani* (←Dániel), *Csabi* (←Csaba), *Moni* (←Mónika), *Rolli* (←Roland), *Robi* (←Róbert), *Betti* (←Bernadett), *Niki* (←Nikoletta), *Rudi* (←Rudolf), *Magdi* (←Magdolna), *Gizi* (←Gizella), *Ildi* (←Ildikó), *Gabi* (←Gabriella), *Györgyi* (←Georgina), *Eszti* (←Eszter), *Árpi* (←Ápád), *Jósti* (←József), *Orsi* (←Orsolya), *Zsani* (←Zsanett), *Gyuszi* (←Gyula);

-ó: *Erzsó* (←Erzsébet), *Kató* (←Katalin);

-ő: *Gergő* (←Gergely);

-u: *Vincu* (←Vince);

-ca: *Maca* (←Mária), *Vica* (←Viktória), *Ica* (←Ilona), *Marica* (←Mária), *Gabica* (←Gabriella);

-ci: *Duci* (←Ida), *Laci* (←László), *Manci* (←Margit);

-cu: *Icu* (←Ilona);

-ica: *Ágica* (←Ágnes), *Gabica* (←Gabriella), *Katica* (←Katalin);

-csa: *Ancsa* (←Anikó);

-csi: *Jancsi* (←János), *Ircsi* (←Irén), *Dorcsi* (←Dorottya);

-csu: *Bejsu* (←Beáta), *Sancsu* (←Sándor);

-di: *Magdi* (←Magdolna), *Tündi* (←Tünde), *Andi* (←Andrea), *Rudi* (←Rudolf), *Bandi* (←András);

-da: *Magda* (←Magdolna);

-ti: *Jósti* (←József);

-ka: *Iduka* (←Ida), *Istvánka* (←István), *Jóska* (←József), *Tamáská* (←Tamás), *Zsuzska* (←Zsuzsanna), *Józsika* (←József), *Dájánka* (←Dájána), *Lacika* (←László), *Sándorka* (←Sándor), *Vicuska* (←Viktória), *Viktorka* (←Viktor), *Iluska*, *Icuka* (←Ilona), *Irácska* (←Irén), *Renácska* (←Renáta), *Anika* (←Anikó), *Erzsóka*, *Zsóka* (←Erzsébet), *Beácska* (←Beáta), *Andika* (←Andrea), *Csilluka* (←Csilla), *Ginuska* (←Georgina), *Karolinka* (←Karola), *Veronka* (←Veronika), *Marianka* (←Marianna);

-ke: *Editke* (←Edit), *Böske* (←Erzsébet);

-ku: *Vicku*;

-kó: *Gyurkó* (←György);

-ika: *Dórika* (←Dóra), *Árpika* (←Ápád), *Klárika* (←Klára), *Danika* (←Dániel),

Ducika (←Ida), *Józsi* (←József), *Norbika* (←Norbert), *Marika* (←Mária), *Ágika* (←Ágnes), *Valika* (←Valéria), *Sanyika* (←Sándor), *Natika* (←Natália), *Gyurika* (←György), *Lacika* (←László), *Andika* (←Andrea), *Gyuszika* (←Gyula), *Zolika* (←Zoltán), *Jancsika* (←János), *Robika* (←Róbert), *Katika* (←Katalin), *Zsanika* (←Zsanett);

-ike: *Livike* (←Lívía), *Henike* (←Henrietta), *Erzsike* (←Erzsébet), *Tündike* (←Tünde), *Imike* (←Imelda), *Szilvike* (←Szilvia), *Timike* (←Tímea), *Ilike* (←Ilona), *Bözsike* (←Erzsébet); *Évike* (←Éva);

-óka: *Zsóka* (←Erzsébet);

-uka: *Csilluka* (←Csilla);

-is: *Andris* (←András);

-us: *Vicus* (←Viktória), *Renus* (←Renáta), *Bejus* (←Beáta), *Ginus* (←Georgina);

-dus: *Magdus* (←Magdolna);

-szi: *Gyuszi* (←Gyula);

-ckó: *Lackó* (←László);

-cika: *Lacika* (←László);

-cuka: *Icuka* (←Ilona);

-nci: *Manci* (←Margit);

-uska: *Magduska* (←Magdolna), *Annuska* (←Anna);

-szika: *Gyuszika* (←Gyula).

3. Név eleji csonkulással alakult becéző nevek: *Duci*, *Ducika* (←Ida), *Betti* (←Bernadett), *Gina* (←Georgina), *Zsóka* (←Erzsébet).

4. Ikerítéssel alakult névváltozatok: *Tündi* – *Bündi* (←Tünde), *Andi* – *Bandi* (←Andrea);

5. Mássalhangzó-változással alakult becéző nevek: *Pista*, *Pisti* (←István), *Bözsi*, *Böske*, *Pötyi* (←Erzsébet), *Bandi* (←András).

6. Magánhangzó-változást mutató becéző nevek: *Gyuri*, *Gyurkó* (←György), *Tomi* (←Tamás).

7. Becenévként használt közszavak és tulajdonnevek: *Nyúl* (←Gyula).

8. Idegen keresztnemek használata becenévként: *Dzsoni* (←József), *Mityu* (←Miklós), *Vitya* (←Viktor).

9. Névcserek: *Gusztí* (←István), *Öcsi* (←János, ←Albert, ←István, ←Károly), *Olga* (←Piroska), *Tibi* (←Roland), *Imelda* (←Mária), *Zsófi* (←Viktória), *Babi* (←Klára), *Nati* (←Mária).

Levonva a következtetéseket kiderül, hogy a becenevek közül a legtöbb képzéssel keletkezett, főleg -i képzővel (*Évi*, *Józsi*, *Kati*, *Dan*, *Moni*, *Csabi stb.i*) és -ka képzővel (*Istvánka*, *Zsuzska*, *Tamáska*, *Karolinka*, *Sándorka stb.*). De vannak egyedi szóképzések is: *Maca* (Mária), *Sancsu* (Sándor), *Jósti* (József), *Andris* (András).

IRODALOM

1. Hajdú 2003 – Hajdú Mihály. Nyelvjárástörténeti adatok a becenevek funkciójának vizsgálatához. // Hajdú Mihály. Válogatott tanulmányok. – Budapest – 241–248. o.

2. Hajdú 2003 – Hajdú Mihály. Általános és magyar névtan. – Budapest: Osiris Kiadó, 2003 – 638–731. o.
3. Kálmán 1969 – Kálmán Béla. A nevek világa. – Budapest: Gondolat Kiadó, 1969 – 55–59.o.
4. Rácz 1966 – Rácz Endre. A névrövidítéses becézés újabb előfordulásairól. // MNy. 4. sz. – 408–420. o.
5. Szilasi 1883 – Szilasi Móricz. A becéző/kicsinyített keresztnévek. // MNy. XII. kötet. – 244–253. o.

Фогош Крістіан
Система пестливих імен у селі Часлівці
Резюме

У статті відзначається, що дослідження пестливих імен є важливим завданням сучасного мовознавства. Автор знайомить нас із частиною спеціальної літератури, що належить до цієї теми, і класифікує пестливі імена в різних аспектах. Нарешті робить висновок, що у більшості випадків пестливі імена утворюються за допомогою суфіксів.